

10. Türkçe Sözlük'te kapalı T ile biten Arapça kelimeler

Sawsan ABU HANNOUD¹

APA: Abu Hannoud, S. (2021). Türkçe Sözlük'te kapalı T ile biten Arapça kelimeler *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), 202-215. DOI: 10.29000/rumelide.890410.

Öz

Türkçe Sözlük'teki (TS) alıntı kelimelerin sayısı göz önünde bulundurulduğunda Arapça kelimeler ilk sırada yer almaktadır. Arapça alıntı kelimelerin bazıları Türkçede anlam veya ses değişikliğine uğramış, hatta birçoğu Türkçenin ses yapısına göre şekillendirilmiştir. Bu noktada TS'de kapalı t (ṣ) ile biten Arapça kelimeler dikkate değerdir. Arapçada kapalı t ile biten kelimelerin telaffuzu, kelimeye durma tercihinin bağlı olarak değişmektedir. Bu kelimelerin telaffuzunda durulduğu zaman, kapalı t harfi /a/ veya /e/; durulmadığı zaman /t/ olarak telaffuz edilir. Ancak Türkçede böyle bir ayırım olmamasına rağmen kapalı t ile biten Arapça kelimelerin telaffuzları farklılık göstermektedir. Bu çalışmada, TS'de kapalı t ile biten Arapça kelimelerin tespiti, tasnifi ve kapalı t harfinin kullanılıp kullanılmamasının sebeplerini, Türkçede ses değişikliğine uğrayıp uğramadıklarını araştırmak amaçlanmıştır. Bu amaçla TS'deki Arapça kelimeler madde madde taranıp kapalı t ile biten Arapça kelimeler derlenmiştir. TS'de tespit edilen kapalı t harfi ile biten Arapça kelimeler /t/ harfini koruma durumuna göre dört ana başlık altında tasnif edilmiştir: a. Türkçe Sözlük'te /t/ harfini koruyan Arapça kelimeler, b. Türkçe Sözlük'te /t/ harfini korumayan Arapça kelimeler, c. Türkçe Sözlük'te hem /t/ harfi ile hem de /e/ veya /a/ harfi ile yer alan Arapça kelimeler, d. Türkçe Sözlük'te /t/ harfini kazanan Arapça kelimeler. Çalışmamızın sonucunda TDK'nin son baskı Türkçe Sözlük'ünde kapalı t ile biten 1.094 Arapça kelime, Türkçede Arapça tamlamasında kullanılan kelimeler hariç, kapalı t harfini koruyan veya korumayan kelimeler olarak ses değişikliğine uğramadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Türkçede Arapça kapalı t ile biten kelimelerin /t/ harfinin korunup korunmamasının sebepleri ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Türkçe Sözlük, Arapça kelimeler, kapalı t harfi

Arabic words ending with a close T in the Turkish Dictionary

Abstract

Considering the number of quoted words in the Turkish Dictionary (TD), Arabic words ranks first. Some of the Arabic quoted words have changed meaning or sound in Turkish, many of them are even shaped according to the sound structure of Turkish. At this point, in TD, Arabic words ending with closed t (ṣ) are remarkable. Pronunciation of the words ending with a closed t in Arabic changes depending upon the preference of stop. When it is stopped on the pronunciation of these words, a closed letter t is pronounced as /a/ or /e/; when it is not, it is pronounced as /t/. Although, there is no such distinction in Turkish, the pronunciations of Arabic words ending with a closed t differ. In this study, it is aimed to determine and classify Arabic words ending with a closed t in TD and the reasons for not using the closed letter, and whether they have undergone sound changes in Turkish. For this purpose, Arabic words in TD were scanned one by one and Arabic words ending

¹ Öğr. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Dil Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (Ankara, Türkiye), sawsan_abuhanod@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2378-2589 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 22.12.2020-kabul tarihi: 20.03.2021; DOI: 10.29000/rumelide.890410.]

with *closed t* were compiled. Arabic words ending with a *closed letter t* which is detected in TD has been classified under four main headings according to their status of preserving /t/ : a. Arabic words preserving the letter /t/ in the Turkish Dictionary, b. Arabic words not preserving the letter /t/ in the Turkish Dictionary, c. Arabic words locating both with the letter /t/ and with the letter /e/ or /a/ in the Turkish Dictionary, d. Arabic words which the letter /t/ is added in Turkish Dictionary. As a result of our study, it is concluded that 1.094 Arabic words ending with a *closed t* in the last edition Turkish Dictionary of TDK, except for the words used in the Arabic phrase in Turkish, did not undergo sound change as words that protect or do not protect the *closed letter t*. In addition, the reasons for the conservation of the letter /t/ in Turkish words ending with a *closed t* in Arabic have been put forward.

Keywords: Turkish Dictionary, Arabic words, closed letter t

Giriş

Tarih boyunca yoğun etkileşimde bulunan Türkler ve Araplar, karşılıklı olarak birbirinin dilinden kelime, harf, edat, deyim, ifade vb. alışverişinde bulunmuşlardır. TDK Türkçe Sözlük'ün son baskısında Türkçedeki Arapça kelimelerin sayısı 6.512 olarak tespit edilmiştir (Akalın vd., 2019: 2672). Türkçenin Alıntılar Sözlüğü'nde ise Arapçadaki Türkçe kelimelerin sayısı 1.802 olarak belirtilmiştir (Karaağaç, 2015: 129). Ayrıca, Türkçede Arapça kelimelerin kullanımını son zamanlarda azalmasına rağmen yabancı kelime kullanımında Arapça ilk sıradaki yerini korumaktadır.

Arapçadan Türkçeye geçen bazı kelimeler, harfler ve ekler; anlam, işlev ve ses açısından değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliğin sebeplerinden biri, Türkçe ve Arapça dil kökenlerinin ve yapılarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Arapça Hami-Sami dillerine, Türkçe ise Altay dillerine mensuptur. Bununla birlikte Türkçe, yapı bakımından eklemeli, Arapça ise bükümlü bir dildir. Türkçede kelimenin sonuna getirilen eklerle yeni kelimeler türetilirken Arapçada istikak yoluyla yani kelimenin köküne bağlı kalarak belli vezinlere göre yeni kelimeler elde edilebilmektedir.

Türkçe ile Arapçanın farklı ses yapısına sahip olması, Arapça kelimelerin bazı seslerinin Türkçede değişmesine yol açmıştır. Arapçada bir ses için Türkiye Türkçesinde çok sayıda ses karşılığı olması, Türkçe ve Arapça arasındaki ses farklılığını net bir şekilde göstermektedir. Mesela, Arapçada “ayın” harfine karşılık gelen ses Türkçede /a/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/, /h/ şeklinde sekiz farklı sesle karşılanırken Arapçada “kef” harfine karşılık gelen ses ise Türkçede /k/, /g/, /ğ/, /n/ (</n/), /y/, /v/ gibi altı farklı sesle karşılanabilmektedir. Bu farklılıktan kaynaklanan zorluklar, Arapça kelimelerdeki seslerin Türkçe ses dizgesine uyacak şekilde değiştirilmesiyle çözülmeye çalışılmıştır.

Türkçe ve Arapça arasındaki temel farklardan biri de Arapçada dil bilgisel cinsiyet ayrımının olmasıdır. Türkçede kelimeler dil bilgisel açıdan dişil eril olarak ayrılmaz. Canlıların cinsiyeti olabilir ama onların göstereni olan kelimelerin dil bilgisel bakımından dişil ve eril ayrımı yoktur. Arapçada ise her kelimenin ve her fiilin öznesinin dişil veya eril olduğu belirtilmelidir. Arapçada kelimeleri dişil yapan en önemli harflerden biri *kapah t* harfidir. Türkçede ise dişil eril ayrımı olmamasına rağmen *kapah t* harfiyle biten birçok Arapça alıntı bulunmaktadır. Arapçada *kapah t* ile biten kelimelerde durulduğu zaman, *kapah t* harfi /a/ veya /e/, durulmadığı zaman /t/ olarak telaffuz edilir. Türkçede böyle bir durum olmadığı hâlde *kapah t* ile biten Arapça kelimelerin bazıları *kapalı t* harfini korurken bazıları korumamıştır.

Bu çalışmada TDK'nin son baskısı olan TS'de *kapalı t* harfi ile biten Arapça kelimeler /t/ harfini koruma durumuna göre dört ana başlık altında tasnif edilmiştir: a. Türkçe Sözlük'te /t/ harfini koruyan Arapça kelimeler, b. Türkçe Sözlük'te /t/ harfini korumayan Arapça kelimeler, c. Türkçe Sözlük'te hem /t/ harfi ile hem de /e/ veya /a/ harfi ile yer alan Arapça kelimeler, d. Türkçe Sözlük'te /t/ harfini kazanan Arapça kelimeler. Böylelikle kelimelerde *kapalı t* ile biten harfin bulunup bulunmamasının sebebi, *kapalı t* ile biten bu kelimelerin ses değişikliğine uğrayıp uğramadıkları araştırılmıştır.

1. Arapçada *kapalı t*

Arapçada *kapalı t*, elifbanın üçüncü harfi olan *açık t* (ت)'nin, kelimenin sonunda aldığı şekildir. *Kapalı t*, Arap elifbasında ayrı bir harf olarak sayılmamaktadır.² *Kapalı t* kelimenin sonunda ayrıken “ة” şeklinde yazılır, *kurat* كُرَات kelimesi gibi. Kelimede, başka bir harfle bitişikken “ة” şeklini alır, *medreset* مَدْرَسَة kelimesi gibi. Arapçada *kapalı t* harfi telaffuz edilsin veya edilmesin kelimede her zaman yazılmalıdır.

Arapçada *kapalı t*'nin temel vazifesi, isimleri ve sıfatları *mü'ennes* yani *dişil* yapmaktır. Arapçada kelimeler yalın hâlinde erildir. Araplar tarafından ilk başlarda eril kelimelerin dışında dişil anlamlar için yeni kelimelerin türetilmesi düşünülmüştür. Mesela, günümüzde “uzun” anlamındaki eril *ṭavīl* طَوِيل kelimesinin dişili olan *ṭavīle* طَوِيلَة kelimesi yerine tamamen başka bir kelime türetilmesi gibi. Ancak, dilde çok fazla kelime olacağı kaygısıyla *kapalı t* harfi gibi eril isimlere ve sıfatlara eklenerek kelimelerden dişil anlam türetilmiştir (es-Siyûtî, 1939: 31).

Kapalı t harfinin telaffuzu, Farslardan ve Türklerden önce Araplarda ve Sami dillerinde de farklılık göstererek zamanla hem Arap lehçelerinde hem de diğer Sami dillerinde farklı şekillerde telaffuz edilmiştir. Kelimede durulduğu zaman *kapalı t* harfinin telaffuz şekli üç gruba ayrılmaktadır: Birinci grup; /t/ harfinin sesini telaffuz edenler: Tayyi'³ ve Kasım (Ramazan, 1988: 261) Arap lehçeleri ve Eski Yemence gibi (Huseyin, 1970: 17); ikinci grup: /t/ harfinin sesini, /e/veya /a/ olarak telaffuz edenler: Arapça, Habeşçe ve Akatça gibi (el-Behnesâvî, 2004: 165); üçüncü grup ise /t/ harfini tamamen düşürüp, kelimedeki son harekeyi (üstün, ötre, esre) uzatarak, *şeceret*, *şejere* / شَجَرَة yerine “*şecerâ* / شَجْرًا” gibi telaffuz edenler, Libya lehçesi gibi.

Dil araştırmalarına göre eskiden Habeşçe, Akatça, Eski Yemence, Kiptice ve eski Arap lehçesi olan Tayyi' de, *kapalı t* harfi yerine *açık t* kullanıldığı tespit edilmiştir (et-Tayyârî, 2014: 76). “Teyze” anlamında *ḥāle* حَالَة kelimesinin yerine *ḥālet* حَالَت gibi. Dolayısıyla *kapalı t* harfi için *açık t* harfinin zamanla yaşadığı ses gelişiminin sonucu olduğunu söylemek mümkündür. Kasım lehçesinde ise /t/ harfinin korunması, eskiden gelen bir husus olmasından ziyade Arapçada “at / ات” dişil çoğul ekindeki /t/ harfinin *kapalı t* ile biten tekil dişil kelimelerde de telaffuz edilmesi ile ilgilidir (Ramazan, 1988: 261). Örnek olarak; çoğul olan *mu'allimât* مُعَلِّمَات kelimesindeki “at” çoğul ekinin, *açık t* harfi ile bittiği gibi kelimenin tekilinde de /t/ harfi her durumda korunmuştur (*mu'allimet* مُعَلِّمَات gibi). Böylece hem çoğul hem de tekil kelimelerde ister durulsun ister durulmasın *kapalı t* harfi *açık t* olarak kullanılmıştır.

Arapçada *kapalı t* harfinin kökeni hakkında iki temel görüş vardır: Basralılar⁴ *kapalı t* harfini kelimenin aslî harflerinden biri olarak saymaktadırlar. Onlara göre sadece kelimede durulunca /t/

² İbn, Manzur, *Lisânu'l 'Arab*, Bölüm 15, s.444, <https://bit.ly/2SzZlXC>.

³ İbn, Manzur, *Lisânu'l 'Arab*, Bölüm 15, s.479, <https://bit.ly/2SzZlXC>.

⁴ Abbasi döneminde Irak'ın Basra şehrinde kurulan öne çıkan en önemli dil okullarından biri.

harfinin yerine “h” (ه) harfi kullanılır. Kûfililer⁵ ise kelimedede “h” (ه) harfinin asıl olup sonradan /t/ harfinin onun yerine geçtiğini kabul etmektedirler (İbnu'n-Nahhâs, 2005: 585). Fakat çoğu Arap dil bilimcileri birinci görüşü desteklemektedir. Çünkü onlara göre, kelimelerde durmak, çoğu zaman kelimelerin üzerinde geçici değişiklikler yaratmaktadır. Bu değişiklikler, kelimedede durulmayınca hemen düşer ve kelime asıl şekline döner.

Arapçada *kapalı t* harfinin birçok işlevi vardır. Bunlardan biri, *müenneslik* işareti olan *kapalı t* harfidir. Harfin bazı işlevsel türleri ise şu şekilde gösterilmiştir (Kuneybî, 1986: 12-14):

1. *Lafzi dişil /t/ ile biten erkek isimler*: *Hamza* حمزة, *Hanżala* حنظلة gibi.

2. *Değişim yapan t ile biten kelimeler*: Bu /t/, kelimenin anlamını tamamen değiştiren /t/'dir. Örneğin; “öğlen” anlamında olan *zahîre* ظهيرة kelimesindeki *kapalı t* harfi kaldırılınca *zahîr* ظهير “yardımcı” anlamındaki kelimeye dönüşür.

3. *Lâzime /t/ ile biten kelimeler*: Bu kelimelerdeki /t/ harfi kelimenin asıl harflerinden birdir; yani bu kelimededen /t/ harfi kaldırılınca kelime anlamsız kalır. Örneğin; 'Umsiye أمسية kelimesinin *kapalı t* harfi kaldırılınca, anlamsız 'umsî أمسي kelimesi kalır.

4. *Masdariyyet /t/ ile biten kelimeler*: Kelimeleri mastar yapan /t/'dir. İstikâm استقام kelimesinden istikâmet استقامة kelimesi gibi.

5. *Mübalağa /t/ ile biten kelimeler*: Kelimenin anlamını abartmak üzere kullanılan /t/'dir. 'Allame علامة kelimesindeki gibi.

6. *Hirfet /t/ ile biten kelimeler*: Meslek anlatan kelimelerde kullanılan /t/'dir. *Sefâret* سفارة, *kehânet* كهانة gibi.

7. *Alıntı kelimelere eklenmiş /t/ “ta'rib t'si”*: Arapçada, Arapçalaştırmak üzere yabancı kökenli kelimelere eklenen /t/'dir. *Batṭāriye* بطارية, *ḥariṭa* خريطة, *fātura* فاتورة kelimelerdeki gibi.

TS'deki Arapça kelimeler incelendiğinde, *kapalı t* harfinin yukarıda bahsedilen birçok farklı işlevleriyle de Türkçeye geçtiği tespit edilmiştir. Ancak bu farklı işlevleri ve çeşitleri incelemek ayrı bir çalışmaya konu olabilir. Bu çalışmada daha çok bu tür kelimelerin Türkçede nasıl telaffuz edildiği ve neye göre şekil aldığı araştırılmıştır.

2. Türkçe Sözlük'te *kapalı t* harfi ile biten Arapça kelimeler

Arapçadan Türkçeye geçen kelimeler incelendiğinde, *kapalı t* ile biten kelimelerden bazılarının /t/ harfini koruyarak bazılarının ise korumadan Türkçeye yerleştiği tespit edilmiştir. Arapçada *kapalı t* harfi ile biten kelimelerde durulduğu zaman, /t/ harfi /e/ veya /a/ olarak telaffuz edilmektedir. Kelimedeki bu değişiklik sadece kelimedede durulmasına mahsustur. Yani bu kelimelerde durulmazsa /t/ harfi olduğu gibi okunarak telaffuz edilir. Örneğin; *mu'allimetü's-şaf* الْمُعَلِّمَةُ الصَّفِّ cümlesindeki gibi /t/ harfi telaffuz edilir. Ancak *mu'allimet* مُعَلِّمَةٌ kelimesinde durulunca *mu'allime* مُعَلِّمَةٌ olarak telaffuz edilir. Türkçede telaffuz konusunda böyle bir ayırım olmadığı için Türkçedeki *kapalı t* harfi bazen korunup bazen de korunmamıştır. Ancak bu iki telaffuz şekli de Arapçada kullanılmaktadır. Türkçede /t/ harfini korumayan Arapça kelimeler, Arapçada sadece onlarda durulduğu zamanki şeklini

⁵ Abbasi döneminde Irak'ın Kufe şehrinde kurulan öne çıkan en önemli dil okullarından biri.

göstermektedir (acele عَجَلَةٌ gibi). /t/ harfini koruyan kelimelerin ise onlarda durulmadığı zamanki şekillerini göstermektedir (afiyet عَافِيَةٌ gibi). Dolayısıyla Türkçede *kapalı t* ile biten Arapça kelimelerin ses değişimine uğramadıkları kanaatindeyiz.

Türkçede sesi değişmiş Arapça kelimelerle ilgili Karaca'nın "*Türkiye Türkçesindeki Alıntı Sözcüklerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bir İnceleme*" isimli eserinde olduğu gibi bazı araştırmalarda /t/ harfini korumayan *kapalı t* ile biten *adliye* عَدْلِيَّة gibi Arapça kelimeler, ünsüz düşmesi tasnifi altında yer almıştır (2012: 2076). Bu duruma ünsüz düşmesi olarak bakılacak olursa Arapçada da kelimedede durulunca ünsüz düşmesi gerçekleşir. *Kapalı t* ile biten kelimeler Türkçede Arapçadaki iki şekilden birinde kullanıldığı için ses değişimi olarak sayılmamalıdır.

Türkçede, Arapçadaki gibi kelimedede durma veya durmama kısıtlamasının olmamasına rağmen *kapalı t* ile biten kelimeler neye göre bazen /t/ ile bazen de /e/ veya /a/ harfi ile kullanıldığına sebeplerine bakılacak olursa; *kapalı t* ile biten Arapça kelimelerin çevresel etkilerle Türkçe şartlarına uymak zorunda kaldıkları için *kapalı t*'nin düşürülmesine sebep olduğu şeklinde de açıklayan eserler vardır (Baskın & Abdullah, 2016: 572). Oysa Türkçede /t/ harfinin kullanılıp kullanılmaması hususunda herhangi bir kısıtlama yoktur. Türkçede *medrese* مدرسة *medreset* مدرست olarak da kullanılabilir veya *emniyet* أَمْنِيَّة *yerine emniye* أَمْنِيَّة vb. dolayısıyla Türkçe ses dizgesinin *kapalı t* harfinin korunup korunmamasına neden olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Türkçeye bazı Arapça kelimelerin geçişi öncelikle Farsça kanalıyla olup daha sonra doğrudan Arapçadan Türkçeye devam etmiştir (İşler, 2004: 1411-1412). Bu sebeple bazı Arapça kelimeler, Farsçada anlam veya ses bakımından değişikliğe uğrayıp sonradan Türkçeye o şekilde geçmiştir. Ünver, Arapçada *kapalı t* ile biten, Türkçede /t/ harfini koruyan ve korumayan Arapça kelimelerinin yazım durumunu şöyle açıklamıştır: "Bu 'te'lerin hepsi Arapçada (ت) biçiminde yazılırken, Farsçada 'te' sesiyle okunanlar uzun te (ت) ile yazılmış, bazıları da o dildeki okunmayan (gayr-ı melfûz) 'he' gibi kabul edilmiştir. Bu değişiklik bizim metinlerimize aynen yansımıştır." (2008: 26). *Kapalı t* harfinin telaffuzu Farsçada da farklılık göstermektedir. Bu farklılık, Farsçanın veya Türkçenin ses dizgesinden dolayı olmamıştır. Bu dillerde (alıcı diller) Arapçadaki *kapalı t* harfinin telaffuz kuralının bulunmaması, Arapçadaki kelimelerin telaffuz şekillerinden birinin seçilip kullanılmasına sebep olmuştur. Unutulmamalıdır ki Türkçede *kapalı t* ile biten kelimelerin telaffuzunda Farsça etkisi önemli bir role sahiptir.

/t/ harfi ile biten Arapça kelimelerin Türkçede Arap elifbasiyle yazımına bakıldığında, Farsçadaki gibi /t/ harfini koruyan kelimelerin *açık t* (ت) ile yazıldığı, /t/ harfini korumayan Arapça kelimelerin ise "h" (ه) harfi ile yazıldığı tespit edilmiştir. Mesela; *Lehçetül-lügat* sözlüğünde (1999) "*acele* عَجَلَةٌ / *facia* فاجعه / *kuvvet* قوت / *emniyet* أَمْنِيَّة", *Lügat-i Nâcî*'de (2009) "*acele* عَجَلَةٌ / *facia* فاجعه / *kuvvet* قوت / *emniyet* أَمْنِيَّة" ve *Kamus-ı Türki*'de (2015) "*besalet* بسالت / *fazilet* فضيلت / *faziha* فضيحة / *hikâye* حكاية" gibi. Arapçada bu kelimelerin hepsi *kapalı t* ile (حاجة، خيانة، عقيدة، بقلة، قوة، فضيلة، أمنية) yazılmaktadır.

Daha önceki bölümlerde bahsedildiği gibi, *kapalı t* ile biten kelimelerdeki *t* harfi, sonraki kelime ile okunduğunda telaffuz edilir. *Lehçetül Etrâk* لهجة الأتراك gibi. Türkçede *kapalı t* ile biten kelimelerin bitişik hâlde yani kelimenin sonrasında başka Arapça kelime ile kullanıldığında *kapalı t* harfinin üç şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu tür tamlamalar Farsçadan Türkçeye doğrudan doğruya geçmiş olabilir. Bu tamamlamaların birkaçı şu şekilde gösterilebilir:

1. /t/ harfinin yerine Farsça tamlama kullanılmıştır.

İadeitibar (TS) <İ' âdetü i' tibâr إِعَادَةُ إِيْتِبَارٍ (Ar.)

İzaleişüyu (TS) <İzâletü şuyû' إِزَالَةُ شَيْءٍ (Ar.)

Noktainazar (TS) <Noḳṭatu nazâr نَقْطَةُ نَظَرٍ (Ar.)

Sekteikalp (TS) <Sektetu kalb سَكْتَةُ قَلْبٍ (Ar.)

Silsileimeratip (TS) <Silisletü merâtib سِلْسِلَةُ مَرَاتِبٍ (Ar.)

2. /t/ harfini koruyup Farsça tamlamayla kullanılmıştır.

Alametifarika (TS) <' alametün fâriḳa عِلَامَةُ فَارِيقَةٍ (Ar.)

Beraatizimmet (TS) <Berâ' etü zimmet بَرَاءَةُ ذِمَّةٍ (Ar.)

İzzetinefis (TS) <' izzetü nefis عِزَّةُ نَفْسٍ (Ar.)

Vahdetivücut (TS) <Vaḥdetü vucûd وَحْدَةُ وُجُودٍ (Ar.)⁶

3. /t/ harfini koruyarak kullanılmıştır.⁷

Cennetmekân (TS) <cennetü mekân جَنَّةٌ مَكَانٍ⁸

Örneklerde bitişik hâlde kullanılmış *kapalı t* ile biten bu kelimeler, ayrı olarak kullanıldığında /t/ harfi açısından değişmemektedir. Örneğin; *İadeitibar* kelimesindeki *iade* kelimesi /t/ harfini korumamıştır. Aynı şekilde ayrı olarak kullanılsa bile yine /t/ harfini korumadan *iade* şeklinde kullanılır. Dolayısıyla Türkçede *kapalı t* ile biten Arapça kelimelerin ayrı olarak veya sonrasında başka bir Arapça kelime ile kullanılmasında /t/ harfi değişmemiştir.

Tamlamalardaki *kapalı t* ile biten Arapça kelimelerin başka Arapça kelime ile bitişik olma şartı gerçekleşmesine rağmen /t/ harfi düşürülüp yerine Farsça tamlama kullanılmıştır. Örneğin; *izâlet şuyû'* /زَالَةُ شَيْءٍ/ yerine *izaleişüyu* gibi. Türkçede bu tür tamlamalardaki /t/ harfini korumayan *izale* gibi Arapça kelimeler ses değişikliğine uğramıştır.

Türkçede, *kapalı t* ile biten bazı Arapça kelimeler ayrı iken /t/ harfini koruyup onların öncesinde Arapça bağlaç, kelime vb. ile kullanıldığında /t/ harfini korumadığı fark edilmiştir. Arapçada *kapalı t* ile biten kelimelerden önceki bağlaç, kelime vb.'nin /t/ harfi üzerinde etkisi yoktur. Bu nedenle Türkçe üzerinde bu durumun herhangi bir etkisi yoktur. TS'de tespit edilen bu tür kelimelerin bazıları şu şekildedir:

⁶ Arapçada Türkçedeki *vahdetivücut* kullanımını yoktur.

⁷ TS'de bu durumda sadece bir kelime tespit edilmiştir.

⁸ Arapçada Türkçedeki *cennetmekân* kullanımını yoktur.

Milliyet (milliyyet / مَلِيَّت) – Kuvayımilliye (kuvā + milliyye / قُوَى مَلِيَّة)

Milliyet kelimesi tek olarak /t/ harfini korumaktadır. Ancak *kuva* kelimesi ile kullanıldığında /t/ harfi düşürülmüştür.

Memnuniyet (memnūniyyet / مَمْنُونِيَّة) – Maalmemnuniye (ma‘a’l-memnūniyye / مَع المَمْنُونِيَّة)

Memnuniyet kelimesi tek olarak /t/ harfini korumaktadır. Ancak *ma‘a* harfi ile kullanıldığında *t* harfi düşürülmüştür.

Umumiyet (‘umūmiyyet / عُمُومِيَّة) – Menafiumumiye (menāfi‘ + ‘umūmiyye / مَنَافِع عُمُومِيَّة)

Umumiyet kelimesi tek olarak /t/ harfini korumaktadır. Ancak *menafi* kelimesi ile kullanıldığında /t/ harfi düşürülmüştür.

Bu tür değişikliklerin Türklerin alıştıkları kullanım şekline kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

TS’de *kapalı t* ile biten 1.094 kelime tespit edilmiştir. Bu kelimeler; a. Türkçe Sözlük’te /t/ harfini koruyan Arapça kelimeler, b. Türkçe Sözlük’te “t” harfini korumayan Arapça kelimeler, c. Türkçe Sözlük’te hem /t/ harfi ile hem de /e/ veya /a/ harfi ile yer alan Arapça kelimeler, d. Türkçe Sözlük’te /t/ harfini kazanan Arapça kelimeler, olmak üzere dört ana başlık altında tasnif edilmektedir.

2.1. Türkçe Sözlük’te /t/ harfini koruyan Arapça kelimeler

TS’de *kapalı t* harfini koruyan 506 Arapça kelime tespit edilmiştir. Bu kelimelerden bazıları şu şekilde gösterilebilir:

Aciliyet	Gaflet
Afiyet	Hakaret
Basiret	İnsaniyet
Cehalet	Kasavet
Diyanet	Lezzet
Eziyet	Maharet
Fazilet	Marifet
	Nihayet

2.2. Türkçe Sözlük’te /t/ harfini korumayan Arapça kelimeler

TS’de /t/ harfini korumayan 688 kelime tespit edilmiştir. Bu kelimelerin bazıları şu şekilde gösterilebilir:

Acele	Kırtasiye
Belde	Lokma
Cazibe	Makale
Desise	Madde
Emtia	Nakisa

Fatiha	Refika
Garibe	Safha
Hadise	Zirve
İdame	Ziyade
Kelime	

2.3. Türkçe Sözlük'te hem /t/ harfi ile hem de /e/ veya /a/ harfi ile yer alan Arapça kelimeler

Türkçede *kapalı* t ile biten Arapça kelimeleri bazıları hem /t/ harfi ile hem de /t/ harfi olmadan kullanılmıştır. Bu tür kelimelerin iki şekilde yazılmasının sebebi kelimelerden birinin Arapça anlamı, diğerinin ise Türkçede kazandığı yeni anlamı taşıması olabilir. Dolayısıyla bu bölümde, TS'deki bu durumda tespit edilen kelimelerin anlamları üzerinde durulacaktır. Ardından bu kelimelerin iki şekilde kullanılmasını etkileyen nedenin “anlam” olup olmadığı değerlendirilmesi yapılacaktır. Kelimelerin Arapça anlamları *Almaany* ve *The Arabic Lexicon* elektronik sözlüklerinde araştırılmıştır.

Gaye (ğāye / غَايَة) – Gayet (ğāyet / غَايَت)

Gaye kelimesi TS'de, “elde edilmesi gereken, ulaşılmak istenen şey, amaç, maksat” demektir. *Gayet* kelimesi ise “pek, çok, pek çok, aşırı bir biçimde” demektir. Arapçada bu iki kelime *ğayeye* غَايَةِ kökünden türetilen *gayet* غَايَةِ kelimesi ile aynıdır. Arapça *gayet* kelimesinin anlamı Türkçeye geçtikten sonra değişmemiştir.

Hareke (hareke / حَرَكَة) – Hareket (hareket / حَرَكَت)

Hareke kelimesi TS'de, “Arap elifbasiyle yazılmış metinlerde üstüne ve altına konulduğu ünsüzlerin birer ünlü ile okunmasını sağlayan işaret.” demektir. *Hareket* ise “bir cismin durumunun ve yerinin değişmesi, aksiyon / vücudu oynatma, kıpırdatma veya kımıldanma / davranış, tutum / yola çıkma / belirli bir amaca varmak için birbiri ardınca yapılan ilerlemeler, akım / deprem / demir yollarında katarların düzenlenmesi ve hangi saatlerde yola çıkıp hangi duraklarda karşılaşacaklarını düzenleme işleri / devinim / bir parçanın yavaşlık, çabukluk derecesi / kas ve eklemlerin, belli doğal şartlar içerisinde işlemeleri sonucu vücut bölümlerinde düzenli ve olumlu etkilerle oluşturdukları yer değişimi.” demektir.

Hareke ve *hareket* kelimeleri, Arapçada *hareke* حَرَكَة kökünden türetilen *hareket* حَرَكَة kelimesi ile aynıdır. Arapçada *hareket* kelimesinin anlamları Türkçede “deprem / bir parçanın yavaşlık, çabukluk derecesi (müzik)” anlamları hariç diğer anlamları ile aynıdır. Dolayısıyla *hareket* kelimesinin anlamı Türkçede genişlemiştir. Kelimede anlam genişlemesi, *kapalı* t harfinin korunup veya korunmamasını etkilememiştir.

Hitabe (hiṭābe / حِطَابَة) – Hitabet (hiṭābet / حِطَابَت)

Hitabe, TS'de “söylev” demektir. *Hitabet* ise “etkili söz söyleme sanatı” demektir. *Hitabe* ve *hitabet* kelimeleri Arapçada *ḥaṭabe* حَطَب kökünden türetilen *hitabet* حِطَابَة kelimesi ile aynıdır. Arapçada Türkçedeki gibi *hitabet* kelimesi, “söylev / etkili söz söyleme sanatı” anlamlarında kullanılmaktadır. Arapçadaki *hitabet* kelimesinin anlamı Türkçede değişmemiştir.

İbare (‘ibāre / عِبَارَةٌ) – İbaret (‘ibāret / عِبَارَات)

İbare, TS’de “bir düşünceyi anlatan bir veya birkaç cümlelik söz” demektir. *İbaret* kelimesi ise “oluşan, meydana gelen” demektir. *İbare* ve *ibaret* kelimeleri, Arapçada ‘*abare* عَبَّرَ kökünden türetilen *ibaret* عِبَارَةٌ kelimesi ile aynıdır. Arapçadaki *ibaret* kelimesinin anlamı Türkçede değişmemiştir.

İzafe (izāfe / إِضَافَةٌ) – İzafet (izāfet / إِضَافَات)

İzafe, TS’de “bir şeye veya bir kimseye bağlama, mal etme, yakıştırma / katma, ekleme, ilave etme” demektir. *İzafet* kelimesi ise “görelilik” demektir. *İzafe* ve *izafet* kelimeleri Arapçada *zayife* ضَيْف kökünden türetilen *izafet* kelimesi ile aynıdır. Arapçada *izafet* kelimesinin anlamı “bağlama / ilave etme / nispet, bağıntı” demektir. Yani TS’deki *izafe* kelimesinin anlamları ile aynıdır. Ancak Türkçede *izafet* kelimesinin “görelilik” anlamı Arapçada kullanılmamaktadır. Arapça *izafet* kelimesi Türkçede “görelilik” anlamını kazanmıştır.

Türkçedeki *izafet* kelimesi, Arapçaya göre /t/ harfini koruyarak yeni anlamda kullanılmıştır. Kelimenin yeni anlamı, /t/ harfinin korunup yeni bir kelime olarak kullanılmasına imkân sunar.

İzafiye (izāfiyye / إِضَافِيَّة) – İzafiyet (izāfiyyet / إِضَافِيَّة)

TS’de *izafiye*, “görecelik” demektir. *İzafiyet* ise “görelilik” anlamındadır. *İzafiye* ve *izafiyet* kelimeleri, Arapçada *zayife* ضَيْف kökünden türetilen *izafet* kelimesi ile aynıdır. Arapçada *izafiyet* kelimesi “bağlama / ilave etme / nispet, bağıntı” anlamında olan *izafet* kelimesine mensuptur. Türkçede *izafet* kelimesinin, Arapçada “nispet, bağıntı” anlamından hareketle *izafiyet*, *izafiye* kelimeleri “görecelik / görelilik” anlamını kazanmıştır. Arapçada *izafiyet* kelimesinin anlamı “görecelik” anlamı ile uyumlu olmasına rağmen Araplar, “görecelik”e *izafiyet* değil *nisbiyyet* demektedirler.

Arapça *izafiyet* kelimesinin anlamı, Türkçede hem /t/ harfinden hem de /t/ harfi olmamasından bağımsız bir şekilde değişmiştir. Bu kelimelerde anlam /t/ harfinin korunup korunmamasını etkilememiştir.

Kitabe (kitābe / كِتَابَةٌ) – Kitabet (kitābet / كِتَابَات)

TS’de *kitabe*, “yazıt”, *kitabet* ise “yazmanlık, kâtiplik / kompozisyon, tahrir” demektir. *Kitabe* ve *kitabet* kelimeleri, Arapçada *ketebe* كَتَب kökünden türetilen *kitabet* كِتَابَات kelimesiyle aynıdır. Türkçede *kitabe* ve *kitabet* kelimelerinin anlamları, Arapçada *kitabet* kelimesinin anlamları ile aynıdır. Arapça *kitabet* kelimesinin anlamı Türkçede değişmemiştir.

Kuvve (kuvve / قُوَّة) – Kuvvet (kuvvet / قُوَّة)

TS’de *kuvve*, “düşünce, niyet / bir devletin silahlı kuvvetlerinin durumu veya gücü / yeti”, *kuvvet* ise “fiziksel güç, takat / şiddet, zor, cebir / yetke, erk, nüfuz / dayanıklı olma durumu / bir ülkenin silahlı gücü / vb.” demektir. Türkçede *kuvve* ve *kuvvet* kelimeleri, Arapçada *kaviye* قَوِيَّة kökünden türetilen *kuvvet* kelimesi ile aynıdır.

Türkçedeki *kuvve* kelimesinin “düşünce, niyet” anlamı Arapçada bulunmamaktadır. Arapça *kuvvet* kelimesinin anlamı Türkçede genişlemiştir. Kelimedeki anlam genişlemesi, *kapalı t* harfinin korunup veya korunmamasını etkilememiştir.

Küllîye (kullîyye / كُؤِئِيه) – Külliyet (kullîyyet / كُؤِئِيَت)

TS'de *küllîye*, “bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hastane vb. yapıların bütünü / belli bir idari, ekonomik, kültürel ve sosyal amaca yönelik çeşitli kuruluşların toplu bir biçimde bulunduğu yer” demektir. *Külliyet* ise “bütünlük, tümlük / çokluk, bolluk” demektir. Türkçedeki *küllîye* ve *külliyet* kelimeleri Arapçada *kelele* كَلَلَة kökünden türetilen *külliyet* kelimesi ile aynıdır.

Arapçada *külliyet* kelimesi, “bütünlük, tümlük” demektir. Türkçede *küllîye* kelimesinin “bir cismin ... / belli bir idari ...” anlamları ve *külliyet* kelimesinin “çokluk, bolluk” anlamı Arapçada kullanılmamaktadır. Arapça *külliyet* kelimesinin anlamı Türkçede genişlemiştir. Kelimede anlam genişlemesi, *kapalı t* harfinin korunup veya korunmamasını etkilememiştir.

Maliye (māliyye / مَالِيَه) – Maliyet (māliyyet / مَالِيَت)

TS'de *maliye*, “kamu ile ilgili işlerin yürütülmesi için gerekli gelirleri ve harcanan paraları düzenleyen kuralların bütünü / konusu bu kuralları incelemek olan bilim dalı / devlet gelir ve giderlerini yöneten kuruluş.” demektir. *Maliyet* ise “üretimde bir mal elde edilinceye değin harcanan değerlerin toplamı.” demektir. Türkçedeki *maliye* ve *maliyet* kelimeleri, Arapçada *mevele* مَوَلَة kökünden türetilen *maliyet* kelimesi ile aynıdır.

Arapçadaki *maliyet* kelimesinin anlamı, Türkçedeki *maliye* kelimesinin anlamları ile aynıdır. Ancak Türkçede *maliyet* kelimesinin “üretimde bir mal elde edilinceye değin ...” anlamı Arapçada kullanılmamaktadır. Türkçede *maliyet* kelimesi, Arapçaya göre /t/ harfini koruyarak yeni anlamda kullanılmıştır. Kelimenin yeni anlamı, /t/ harfinin korunup yeni bir kelime olarak kullanılmasına imkân sunar.

Muvasala (muvāşala / مُوَاصَلَه) – Muvasalat (muvāşalat / مُوَاصَلَت)

TS'de *muvasala*, “muvasalat”, *muvasalat* ise “bir yere ulaşma, varma, muvasala” demektir. Türkçedeki *muvasala* ve *muvasalat* kelimeleri, Arapçadaki *vaşale* وَصَلَة kökünden türetilen *muvasalat* مُوَاصَلَة kelimesi ile aynıdır.

Arapçada, *muvasalat* kelimesi “devam etmek” anlamında kullanılır. Arapça *muvasalat* kelimesinin anlamı, Türkçede hem /t/ harfinden hem de /t/ harfi olmamasından bağımsız bir şekilde değişmiştir. Bu kelimelerde anlam /t/ harfinin korunup korunmamasını etkilememiştir.

Mülkiye (mulkiyye / مُلْكِيَه) – Mülkiyet (mulkiyyet / مُلْكِيَت)

TS'de *mülkiye*, “devlet yönetimindeki sivil görevliler sınıfı” demektir. *Mülkiyet* ise “sahiplik” demektir. Türkçedeki *mülkiye* ve *mülkiyet* kelimeleri, Arapçadaki *meleke* مَلِكَة kökünden türetilen *mülkiyet* مُلْكِيَة kelimesi ile aynıdır.

Arapçada, *mülkiyet* “sahiplik” anlamındadır. Türkçede, *mülkiye* kelimesinin “devlet yönetimindeki sivil görevliler sınıfı” anlamı Arapçada kullanılmamaktadır. Türkçede *mülkiye* kelimesi, /t/ harfini korumayıp yeni anlamda kullanılmıştır. Kelimenin yeni anlamı /t/ harfinin korunmamasına ve yeni bir kelime olarak kullanılmasına imkân verir.

Siyasa (siyāset / سياسة) – Siyaset (siyāset / سياست)

TS’de *siyasa*, “politika”, *siyaset* “politika / devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayış” demektir. Türkçedeki *siyasa* ve *siyaset* kelimeleri, Arapçada *sāse* ساس kökünden türetilen *siyaset* سياسة kelimesi ile aynıdır. Arapçadaki *siyaset* kelimesinin anlamı, Türkçedeki *siyasa* ve *siyaset* kelimelerinin anlamları ile aynıdır. Arapçadaki *siyaset* kelimesinin anlamı Türkçede değişmemiştir.

Taziye (ta’ziye / تعزية) – Taziyet (ta’ziyet / تعزيت)

TS’de *taziye*, “ölen kimsenin yakınlarına başsağlığı dileme, taziyet”, *taziyet* “taziye” demektir. Türkçedeki *taziye* ve *taziyet* kelimeleri, Arapçadaki *ziye* عزى kökünden türetilen *taziyet* تعزية kelimesi ile aynıdır. Arapça *taziyet* kelimesinin anlamı Türkçede değişmemiştir. *Kamus-ı Türkî*’de, Şemseddin Sami, *taziye* kelimesinin açıklamasında, “Farisi usulü üzere ‘taziyet’ dahi kullanılır.” diye not yazmıştır (2015: 1195). Arapça *taziyet* kelimesi, Türkçede Farsça etkisinden dolayı iki ayrı kelime olarak kullanılmaktadır.

Zihniye (zihniyye / ذهنية) – Zihniyet (zihniyyet / ذهنييت)

TS’de *zihniye*, “anlıkçılık” *zihniyet* ise “anlayış” demektir. Türkçedeki *zihniye* ve *zihniyet* kelimeleri, Arapçadaki *zehene* زهنه türetilen *zihniyet* ذهنييت kelimesi ile aynıdır. Arapçada *zihniyet* kelimesi, “akıl / zekâ / anlamak / güç” anlamlarında olan *zihin* kelimesine mensuptur. Dolayısıyla Arapçada *zihniyyet* “anlayış” anlamında da kullanılır.⁹ Ancak “anlıkçılık” anlamını ifade etmek için Arapçada *zihniye* değil, *fikrâniye* terimi kullanılır. Türkçede *zihniye* kelimesi, Arapçaya göre /t/ harfini korumayıp yeni anlamda kullanılmıştır. Kelimenin yeni anlamı /t/ harfinin korunmamasına ve yeni bir kelime olarak kullanılmasına imkân sunar.

Yukarıda anlamı incelenen kelimelerin iki farklı şekilde yazılma sebepleri şöyle özetlenebilir: Birincisi, Türkçede bu tür kelimelerin yeni anlam kazanmaları kelimeye /t/ harfinin korunmasına veya korunmamasına imkân verir. *İzafe*, *izafet*, *maliye*, *maliyet*, *mülkiye*, *mülkiyet* ve *zihniye*, *zihniyet* kelimelerindeki gibi. Bu kelimeler, Arapçadan farklı anlamda kullanılmak için Türkçede alışılan telaffuzundan başka telaffuzda kullanılmasına neden olmuş olabilir. İkincisi, bazı kelimeler /t/ harfi ile veya /t/ harfi olmadan Farsçadan Türkçeye aynen geçmiştir. Aynı kelime yine doğrudan Arapçadan Türkçeye /t/ harfi ile veya /t/ harfi olmadan geçmiştir. *Taziye* ve *taziyet* kelimelerindeki gibi. Taziyet, Farsça kanalıyla geçmiş (Şemseddin Sami, 2015: 1195), *taziye* ise Arapçadan doğrudan Türkçeye geçmiştir. Üçüncüsü, bazı Arapça kelimeler Türkler tarafından belirli telaffuzlarda (t ile veya t’siz), belirli anlamlarda kullanılmaya alışılmışken ağızdan ağıza bazı anlamlarda /t/ harfi ile kullanılmış, başka anlamlarda da /t/ harfi olmadan benimsenmiştir.

2.4. Türkçe Sözlük’te T harfini kazanan Arapça kelimeler

Ma’rûf er-Rusâfî’nin “*Yabancı Ağızlı Konuşma Bozukluklarına Reddiye*” isimli çalışmasında da belirttiği üzere Türkçede, Arapçada olmadığı halde türetilen kelimeler vardır (2015: 15). Bu kelimelerin bazıları Arapça kurallara uygun bazıları ise Arapça kurallara aykırıdır. TS’de *kapalı t* ile biten Arapça kelimeler incelenirken Türkçede *kapalı t* harfini kazanan Arapça kelimeler tespit edilmiştir. Bu tür kelimeler Arapçada *kapalı t* ile kullanılmamaktadır. Örneğin;

⁹ *Zihniyet* kelimesinin “anlayış” anlamı Arapça eski sözlüklerde bulunmamaktadır.

Gudubet (ğudûbet / غُذُوبَة-غُذُوبَة), TS'de "yüzüne bakılmayacak kadar sevimsiz ve çirkin" anlamında olan bu kelime Arapçada kullanılmamaktadır. Bu kelime, *ğazabe* غَضَب كۆكۆندөн türetilmiştir. Bu kökten *gudubet* kelimesine Arapçada en yakın kelime *gadûb* غَضُوب kelimesidir. *Gadûb*, "kızgın, çabuk kızan biri" demektir. Türkçede *gdb* > *gadûb* > *gudubet* olmuştur. Bu kelime Türkçede bu şekilde /t/ harfini kazanmıştır.

Şebabet (şebâbet / شَبَابَة-شَبَابَة) TS'de, "gençlik / gençlik yılları" demektir. Arapçada *şebabet* kelimesi kullanılmamaktadır. Ancak *şebab* kelimesi "gençler" demektir. Türkçede bu kelime, /t/ harfini kazanarak *şebebe* شَبَاب > *şebab* > *şebabet* olmuştur.

Gudubet ve *şebabet* kelimeleri Arapçada *kapalı t* harfi olmadan kullanılmaktadır. *Ğadûb* ve *şebâb* şeklindeki gibi. Bu kelimeler Türkçeye geçtikten sonra ses değişimine uğrayarak /t/ harfini kazanmıştır.

Sonuç

TS'deki *kapalı t* ile biten Arapça kelimelerin *kapalı t* harfinin korunup korunmaması bakımından incelendiği bu çalışmada, Türkçede *kapalı t* harfinin neye göre ve neden bazı Arapça kelimelerde telaffuz edilip bazılarında ise edilmemesinin sebepleri incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda elde edilen bulgularla ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Arapçada *kapalı t* harfinin bazen /t/, bazen de /e/ veya /a/ olarak telaffuz edilmesi, ayrıca Türkçede kelimedeki durma veya durmama hususunun bulunmaması Arapçadan Türkçeye geçen *kapalı t* ile biten kelimelerin, telaffuz konusunda farklı olmasına yol açmıştır.
2. Türkçede *kapalı t* harfini koruyan veya korumayan kelimelerin /t/ harfi açısından, ses değişimine uğradıkları sayılmamalıdır. Madem Türkçede, Arapçadaki *kapalı t* ile ilgili telaffuz kuralı yok ve Arapçada *kapalı t* iki şekilde (t veya a, e olarak) telaffuz edilebilir, öyleyse Türkçede bu tür kelimelerin sesi değişmiş olarak sayılmamalıdır. Ayrıca, Türkçede *kapalı t* harfini korumayan kelimelerin ses değişimine uğradığı varsayılırsa bu durum Arapçada kelimenin telaffuz edilmesine göre değil de yazılışına göre kabul edilmesi gerekir. Çünkü *kapalı t* Arapça kelimelerde her zaman yazılsa da her zaman telaffuz edilmez. Ancak Türkçede böyle bir ayırım yoktur.
3. TS'deki tamlama şeklinde olan Arapça kelimeler, *iadeitibar* gibi *kapalı t* harfini korumayıp ses değişikliğine uğramıştır. Arapçada *iadeitibar* tamlamasındaki *iade* kelimesinde *kapalı t* hem telaffuz hem yazım olarak kelimedeki bulunmalıdır. *Kapalı t* harfi yerine Farsça tamlamasıyla okunması ses değişikliği olarak kabul edilmesi gerekir.
4. TS'de Arapça *kapalı t* ile biten 1.094 kelime tespit edilmiştir. Bu kelimelerden /t/ harfini koruyan 506, /t/ harfini korumayan ise 688 kelime olduğu görülmüştür. TS'deki *kapalı t* ile biten Arapça kelimelerdeki /t/ harfinin korunup korunmamasının başlıca sebepleri Farsçadan Türkçeye bu şekilde geçmesi ve Türklerin ağız alışkanlığı olarak açıklanabilir.
5. Türkçedeki *kapalı t* ile biten bazı Arapça kelimeler hem /t/ harfi ile hem de /t/ harfi olmadan, iki ayrı kelime olarak kullanılmaktadır. *Gaye* ve *gayet* kelimeleri gibi. Bu tür kelimelerin iki farklı şekilde kullanılmasının sebepleri şu şekilde açıklanabilir: a. kelimelerden birinin Türkçede yeni anlam kazanması, b. kelimelerden birinin Farsçadan diğerinin ise doğrudan Arapçadan geçmesi, c. Türklerin benimsedikleri telaffuz.

6. Arapçada *kapalı t* ile biten kelimelerdeki /t/ harfi, kelimenin asıl harflerindedir. Dolayısıyla bu tür kelimelerin TS'de yazımı gösterilirken /t/ sesi telaffuz edilmese de transkripsiyonunda bulunmalıdır. Özellikle /t/ harfini korumayan kelimelerin transkripsiyonunda /e/, /a/ harfleri yazılmamalıdır. Çünkü Arapçada bu harflerin karşılığı *kapalı t* harfinden başka olabilir. Dolayısıyla bu kelimelerin transkripsiyonu bu şekilde yazılması, yanlış bir gönderim sayılır. Ayrıca Türkçede, *kapalı t* ile ve *kapalı t* olmadan, iki ayrı kelime olarak kullanılan kelimelerin transkripsiyonunda ikisinin de *kapalı t* ile kullanıldıkları yazılınca bu kelimelerin Arapçada aynı kelime oldukları anlaşılacaktır.

Sonuç olarak TDK'nin son baskı Türkçe Sözlük'ünde *kapalı t* ile biten 1.094 Arapça kelime, Türkçede Arapça tamlamasında kullanılan kelimeler hariç, *kapalı t* harfini koruyan veya korumayan kelimeler olarak ses değişikliğine uğramadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Türkçede Arapça *kapalı t* ile biten kelimelerin /t/ harfinin korunup korunmamasının sebepleri ortaya konulmuştur.

Kısaltmalar

Ar.: Arapça

TD: Turkish Dictionary

TDK: Türk Dil Kurumu

TS: Türkçe Sözlük

Kaynakça

- Akalın, Ş. vd. (2019). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Almaany Sözlüğü. (2010). Erişim adresi: <https://www.almaany.com/> (17.10.2020 tarihinde erişildi).
- Baskın, S. & Abdullah A. (2016). Türkçenin Arapçadan Alıntıladığı Kelimelerin Görünüşleri Üzerine Ses Bilimsel Bir Değerlendirme. *Akademik Bakış Dergisi*. Celalabat, Kırgızistan Sayı 54, 556-576.
- el-Behnesâvî, H. (2004). *İlmü'l-Asvât*. Mısır: Mektebetü'l Sakafa el-Arabiyye.
- Huseyin, Ş. (1970). *Lehcâtu'l-Yemen Kadîmen ve Hadîsen*. Kahire: Matbaatu'l-Cebelâvi.
- İbn Manzur, M. *Lisânu'l-'Arab Sözlüğü*. Erişim adresi: <https://bit.ly/2SzZlXC>. (15.10.2020 tarihinde erişildi).
- İbnu'n-Nahhâs, B. (2005). *et-Ta'lika 'ale'l-Mukarrib* (Şerhu'l 'Allâme İbnu'n-Nahhâs 'alâ Mukarribi İbn 'Ufûr fi İlmî'n-Nahv), tahk.: Cemîl Abdullâh 'Uveyda, Ürdün: Vizâratu'l-Sakafa.
- İşler, E. (2004). Türkçedeki Arapça Alıntı Kelimelerde Farsça Etkisi. V. *Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, Cilt: 1, Ankara: Türk Dili Kurumu.
- Karaağaç, G. (2015). *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Karaca, V. (2012). Türkiye Türkçesindeki Alıntı Sözcüklerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Studies*. Ankara. S.2059-2090.
- Kuneybî, H. (1986). Madhal li Diraset el-Mü'ennesât el-Semâ'iyye: Tâ' et-Tenîs ve'l el-Fâz el-Dahîle. *Mecelet Abhâsu'l-Yermûk*. Cilt 4, Sayı 2, Sudi Arabistan s. 7-49.
- Mehmet Esad Efendi (1999). *Lehçetü'l-Lügat*. (Hazırlayan, Kırkkılıç, A.) Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Muallim Naci (2009). *Lügat-i Nâci*. (Hazırlayan, Kartal, A.) Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ramazan, A. T. (1988). *Buhûs ve Makâlât fi'l-Luga*. Kahire: Mektebetü'l-Hanci.
- er-Rusâfî, M. (2015). *Yabancı Ağızlı Konuşma Bozukluklarına Reddiye*. (M. Yıldız, Çev.) Ankara: Türk Dil Kurumu.
- es-Siyûtî, C. (1939). *el-Eşbâh ve'l-Nezâ'ir fi'n-Nahv*. Baskı 2, Cilt 1. Hayderabad, Pakistan: Dâ'iret'ul M'ârif'ul 'Uşmâniyye.

- Şemsettin Sami (2015). *Kamus-ı Türkî*. (Hazırlayan, Yavuzarslan, P.) Ankara: Türk Dil Kurumu.
- et-Tayyârî, İ. (2014). Ta' et-Ta'nîs el-Meftûha ve'l-Mukfele Beyne'l-Asaleti ve'l-Aradıyye fi'l-Lügâti'l Urûbiyye. *el-Mecelletü'l-Câmia*. Libya. Sayı 16, s.67-82.
- The Arabic Lexicon*. Erişim adresi <http://arabiclexicon.hawramani.com/> (17.10.2020 tarihinde erişildi).
- Ünver, İ. (2008). Çevriyazıda Yazım Birlięi Üzerine Öneriler. *Turkish Studies*. Sayı 3/6.